

Trial of the pyx

Een ooggetuigenverslag

Jaarlijks vindt in de Goldsmiths' Hall in Londen een van de traditionele ceremonies plaats, waaraan het Verenigd Koninkrijk rijk is. Het betreft een bijzondere rechtszitting waarbij de Engelse Chancellor of the Exchequer in zijn hoedanigheid van muntmeester terecht staat: 'the Trial of the Pyx'. Officials van de Royal Mint brengen dan kisten naar Goldsmiths' Hall met daarin munten die in het afgelopen jaar tijdens de productie steekproefsgewijs apart zijn genomen. De afgezonderde munten vertegenwoordigen elk een partij munten en zijn apart genomen om onderzocht te worden op metallurgische samenstelling, gewicht en grootte. Het is een extra controle op de gehaldebepalingen en tests die de Royal Mint zelf uitvoert. Het onderzoek is in zeker opzicht vergelijkbaar met de muntbusopening, die in de Republiek der Verenigde Nederlanden de basis vormde voor het toezicht op de muntvervaardiging in de tweede helft van de zeventiende eeuw.

Het muntrecht is één van de koninklijke rechten (regalia), die van oudsher aan de vorst toekomen. In de rol van muntheer bepaalt de vorst wie munten mag slaan en stelt hij de innerlijke en uiterlijke kenmerken van de munten vast. De innerlijke kenmerken zijn de massa en het goud- of zilveragehalte, de uiterlijke kenmerken beslaan de afbeeldingen en teksten op de munt. De daadwerkelijke productie van munten laat de muntheer over aan een muntmeester, die tegen een vastgesteld percentage van de omzet (de sleischat) munten produceert uit aangeleverd goud en zilver. Muntmeesters werken veelal voor eigen rekening, zodat het

voor hen zaak is goud en zilver zo voordelig mogelijk in te kopen en munten te vervaardigen met een massa en gehalte, die zo dicht mogelijk bij het wettelijk minimum liggen. Vandaar dat muntmeesters hun rekeningen en muntbus moesten laten controleren. Uit elke partij munten werd een aantal proefstukken genomen en in een speciale verzegelde kist gestopt, de muntbus. Op gezette tijden werd in aanwezigheid van de muntmeester, een essayeur en gecommiteerden van de muntheer de inhoud van de muntbus gecontroleerd. Aan de hand van de munten in de muntbus werd gecontroleerd in hoeverre

JANJAAP LUIJT

Goldsmiths' Hall in Londen

gehalte en gewicht van de munten voldeden aan de muntordonnanties. Bij een te laag gehalte of gewicht moest de muntmeester een boete betalen. Deze wijze van controleren bestaat in Groot-Brittannië nog steeds.

De Trial of the Pyx voert mogelijk terug op wetgeving van koning Hendrik II (1154-1189) en is daarmee een van de oudste juridische procedures van het land. De naam pyx refereert naar de kisten waarin de proefmunten verzameld zijn (pyxis is Latijn voor doos). In Westminster Abbey bevindt zich een ruimte waar oorspronkelijk deze kisten werden opgeslagen samen met andere belangrijke voorwerpen van staat en kerk. Vanaf de dertiende eeuw heeft de Trial of the Pyx de vorm zoals die tegenwoordig bestaat. Tijdens de hermunting van 1247 vond voor het eerst een jurykeuring plaats met een jury bestaande uit twaalf burgers en dertien goudsmiden. Aanvankelijk werden de zittingen gehouden in Westminster Hall en later in de Exchequer at Westminster. In 1870 kwam daar verandering in. De Coinage Act van dat jaar legde vast dat deze bijzondere zitting van het gerechtshof onder voorzitterschap van de Queen's Remembrancer (opperrechter van het Courts of Justice) in Goldsmiths' Hall zou worden gehouden, aangezien in dat gebouw de Assay Office (de Engelse

waarborg) gehuisvest is. Hoewel er al sprake was van enige traditie, vindt de Trial of the Pyx pas sinds die tijd jaarlijks plaats.

Ooggetuigenverslag

Twee jaar geleden had ik de eer de eerste zittingsdag van de Trial of the Pyx bij te wonen. De grote, negentiende-eeuwse zaal van de Goldsmiths' Hall was voor de gelegenheid ingericht tot rechtszaal. In het midden stond een langwerpige tafel voor de juryleden. Aan de kopse kant zat de muntmeester als gedaagde. Aan de andere kant sloot de tafel aan op een ronde tafel met plaats voor de deken van de Goldsmiths' Hall en drie van zijn keurmeesters. In een hoek van de zaal stonden kisten met geld opgesteld en langs de muur had negentien man muntpersoneel postgevat. Tot slot hadden de pers, een delegatie van de New Zealand High Commission en de nationale ijkmeester een eigen plekje om de zitting te kunnen volgen. Met een koord was tot slot een publieke tribune afgezet met plaats voor circa 120 belangstellenden.

Na het 'All rise' traden eerst negentien juryleden, allen leden van de Goldsmiths' Hall, de zaal binnen, gevolgd door de deken en keurmeesters. De bestuurders van de Assay Office droegen rode met bont afgezette achttiende-

De jury telt en controleert de munten

eeuwse mantels en pruiken. De deken was herkenbaar aan de opzichtige, gouden ketting met insigne. Nadat zij plaats hadden genomen aan de lange tafel, maakten de muntmeester en de ijkmeester hun opwachting. Toen ook zij hun plaats hadden ingenomen traden de Queen's Remembrancer en twee van zijn klerken de zaal binnen. Evenals de bestuurders van Goldsmiths' Hall droegen ook zij traditionele toga's met bont en een grijze pruik. De Remembrancer onderscheidde zich van de anderen door de steek die hij daarbovenop droeg. Met een hamerslag opende hij de zitting en daarmee werd fotograferen verboden. Een van de klerken las het Koninklijk Besluit voor dat ten grondslag lag aan deze zitting, waarna elk jurylid een eed moest afleggen. Of eigenlijk twee. Voor het eerst in de geschiedenis werden bij de Trial of the Pyx niet alleen de munten van Groot-Brittannië gecontroleerd, maar ook die van Nieuw Zeeland. Voor beide landen moesten de juryleden een afzonderlijke eed afleggen. Met de eedsaflegging was het formele gedeelte nog niet voorbij. Eerst kozen de juryleden uit hun midden een voorzitter (de deken van Goldsmiths' Hall, welk een toeval...), waarna een keurmeester de Pyx Order van 1998 voorlas. Vervolgens verklaarde de muntmeester onder ede dat in het afgelopen jaar de muntproductie geheel en al volgens de wetten en regels was verlopen en dat er zich, voorzover hem bekend, geen ongeregeldheden hadden voorgedaan. Daarna mocht de ijkmeester de standaard trial-plates en standard-weights aan de jury overdragen. De trial-plates zijn platen goud, zilver en cupronikkel met een bekend gehalte waarnaar de verschillende munten getoetst worden. Aanvankelijk werden deze platen beheerd door de Exchequer, maar tegenwoordig is die taak weggelegd aan de National Weights and Measures Laboratory (het ijkwezen), hetzelfde instituut dat ook

het toezicht houdt op de gewichten waarmee de munten gewogen worden. Over deze vaak zeventiende- en achttiende-eeuwse plates verscheen eerder een artikel in *De Beeldenaar*.

Muntmeester en ijkmeester bekijken de gewichten en trial-plates

Nadat aan alle formaliteiten was voldaan, kreeg de Remembrancer het woord. Hij heette een ieder welkom en bracht de groeten harer Majesteit over. Vervolgens brak hij de spanning met een toespraak die gelardeerd was met veel humor. Zo sprak hij zijn dankbaarheid uit voor het feit dat de zitting ten doel had munten te controleren en niet kamelen. Met zijn rede bewees hij ook dat hij goed op de hoogte was van de geschiedenis van de trial. Na zijn toespraak droeg hij het te verrichten onderzoek op aan de juryvoorzitter, verdaagde de zitting met twee maanden en verliet met zijn klerken de zaal. Het plechtige gedeelte was hiermee afgelopen, maar het echte werk moest nog beginnen. Het muntpersoneel maakte dit duidelijk met een eenstemmig: 'Do it! Please'.

Het muntpersoneel voert de munten aan en af

Met de verdaging van de zitting was tevens het verbod te fotograferen opgeheven.

Het tellen

Voor het aanwezige muntpersoneel en de juryleden begon het nu echt. De eersten droegen zakjes met elk vijftig munten naar de juryleden, die op hun beurt de inhoud telden. De juryleden hadden twee kommen voor zich staan: een houten en een koperen. Uit elk zakje legden zij één exemplaar apart in de koperen kom, telden de overige munten en deden die vervolgens in de houten kom. De resultaten noteerden zij, terwijl het muntpersoneel er voor zorgde dat de houten kom in grote zakken werd geleegd en de getelde munten werden afgevoerd. De apart genomen munten waren bestemd om later op samenstelling getest te worden.

Het tellen van de gouden en zilveren specie duurde ongeveer drie kwartier, waarna het tijd werd de resultaten centraal te registreren. De tot secretaris benoemde keurmeester las hardop voor hoeveel stuks ieder jurylid in elk zakje geteld had. Als denominatie en aantal klopten antwoordde het jurylid: 'Correct'. Dit gebeurde ongeveer zestig keer en ging op een gegeven moment als volgt: 'Half sovereign gold, fifty pieces', 'Correct'; 'Britannia Silver Bullion £2, fifty pieces', 'Correct'; '\$1 Arwen saves Frodo, fifty pieces', 'Correct'. Arwen saves Frodo? Inderdaad, Nieuw Zeeland had naar aanleiding van de boekverfilming van de *Lord of the Rings* speciale verzamelaarsmunten met voorstellingen uit *In de ban van de ring* geproduceerd en die moesten ook gecontroleerd worden.

Het handmatig tellen van de munten was gelukkig voorbehouden aan de gouden en zilveren munten. De cupronikkelen denominaties (dat jaar circa 90.000 stuks) werden in naastliggende ruimtes geteld met telmachines en weegschalen. Het telwerk is misschien nog wel te doen op één dag, maar het aanvullende onderzoek neemt circa twee maanden in beslag. In welke tijd de apart gehouden munten worden getest op gehalte, gewicht en diameter.

Na het tellen waren de juryleden voorlopig klaar met hun werkzaamheden en trokken zij zich terug voor de jaarlijkse Trial of the Pyx-lunch. Dat was meteen het moment voor het publiek huiswaarts te keren.

De tweede zitting vond plaats twee maanden later, nadat de Assay Office de proefmunten had onderzocht. Hoewel deze zitting eigenlijk belangrijker is dan de eerste, het vonnis wordt immers uitgesproken, verschijnt er nauwelijks publiek. Het is vooral een formele bijeenkomst waar de jury haar bevindingen bekend maakt. En zolang die overeenstemmen met de verwachte resultaten wordt de muntmeester gedé-

Het muntpersoneel bij de bedendaagse plastic pyxiden

chargeerd. De voorlichtster van Goldsmiths' Hall kon niet vertellen wanneer de laatste keer was dat dit niet was gebeurd.. ■

De Trial of the Pyx vindt jaarlijks plaats in de eerste helft van februari. Deze openbare zitting

in Londen valt bij te wonen na aanmelding +44 (0)20 76061511 / the.clerck@thegoldsmiths.co.uk.

Janjaap Luijt (1966) verricht archiefonderzoek in opdracht van notarissen, bedrijven en particulieren. Zijn eigen interesse ligt vooral bij de gouden en zilvermeden van de zeventiende en achttiende eeuw en de geschiedenis van de Munt te Utrecht. Hij is hoofdredacteur van *De Beeldenaar*.

alle indices nu beschikbaar op
www.debeeldenaar.nl